

„ljudski“ muzej, saj so mu metodološko in vsebinsko usmeritev določili sami vaščani.

Zanima me, kako bi za tak kolektivni avtoportret poskrbela druga okolja, na primer delavsko ali predmestno. Ali bi ta okolja še čutila, da je temelj njihove kulturne dediščine kmečka kultura, ali pa bi oris segel samo do meje skušenj lastne generacije? S temi vprašanji se mora, po mojem mnenju, danes spoprijemati sodobna muzejska etnologija in pri tem ne sme zanemarjati niti kmečkih kulturnih sestavin preteklosti niti njenih transformiranih oblik v sedanosti.

Literatura:

Angelos Baš, O „ljudstvu“ in „ljudskem“ v slovenski etnologiji. Pogledi na etnologijo. Ljubljana 1978, 67-116.

Gian Paolo — Gri, Etnološko raziskovanje v Italiji po drugi svetovni vojni. Glasnik SED 1980/4, 145-148.

Slavko Kremenšek, Obča etnologija. Ljubljana 1973.

Naško Križnar, Stanovanjska kultura na Gori v luči spremiranja hišnih oblik. Goriški letnik 2, 1976, 43-51.

Naško Križnar, Pustni običaji v gornjem Posočju. Primorski dnevnik, 25. 2. 1979, 5.

Vizualije, Oris stanovanjskih načinov v Novi Gorici. Video kaseta (VCR). Realizacija Naško Križnar, trajanje 1 ura, 12 minut. Proizvodnja Goriški muzej 1980.

NAŠKO KRIŽNAR

KRATKO RAZMIŠLJANJE O ETNOLOGIJI V MUZEJIH

Med vprašanja, ki bi si jih morali zastavljati etnologi in jih tudi reševati, sodijo gotovo vprašanja o pomenu in vlogi etnologije v muzejih. Razkorak med metodološko usmerjenostjo etnološke vede in pojmovanjem etnologije v muzejih je že tako občuten, da si nadaljnega razvoja te stroke v muzejih nikakor ne moremo jasno predstavljati. Mladi etnologi se zato raje prepuščajo že utečenim in preskušenim načinom muzejskega dela, saj jih k temu spodbujajo slaba medsebojna povezanost, neustrezna metodologija muzejske stroke in dolgoletna tradicija. Zato se dogaja, da postaja težišče vsakega muzejskega dela — razstava (bodisi stalna ali občasna) nedodelana ali zastarela, muzealec pa išče potrditev svoje strokovnosti v pisanju člankov in razprav, ki jim nihče ne odreka znanstvenega značaja.

Težave izvirajo iz tradicionalnega pojmovanja muzejev in muzejskega dela. Muzeji naj bi bile zbirnice starih in redkih predmetov — kar dejansko tudi so — delo kustosov pa je, da te predmete na terenu poiščejo, jih varujejo in razvrščajo v skladu z muzejsko sistematiko, raziskujejo njihov izvor in starost ter jih kot estetske in zgodovinske posebnosti predstavljajo širšemu občinstvu. Delo etnologa je torej neposredno povezano s predmetom, z muzejskim fondom, za

katerega mora tudi po svoji poklicni zadolženosti skrbeti, ga raziskovati in razstavljati.

Iz tega izhaja tudi edini način prikazovanja muzejskih strokovnih prizadevanj — kolekcijski način razstavljanja. Zanj je značilna količina in raznovrstnost gradiva, do neke mere tudi njegova funkcija, torej povezava kulturne sestavine s človekom.

Etnologija, ki se je po svoji metodološki naravnosti ukvarjala s preučevanjem ljudske kulture (imenujmo jo kar kmečka), je tudi v muzeju našla svoje delo v prikazovanju materialne, socialne in duhovne podobe kmečkega človeka. Kulturna podoba drugih socialnih slojev in poklicnih skupin je v glavnem ostala zunaj njenega zanimanja, saj se je z njimi ukvarjala kulturna zgodovina. Muzejsko delo se je tako ostro delilo na posamične oddelke in stroke z različnimi pogledi na predmet in obseg dela. Vse to pa je tudi zaviralo muzeologijo, da bi z razvojem muzejskih strok razvijala lastno metodologijo, ki bi bila zmožna povezati njihove izsledke v enoten zgodovinski muzejski koncept.

Medtem pa so posamezne muzejske stroke svoje poglede na predmet in cilj raziskav poglobljale in dopolnjevale. Etnologija, ki je v glavnem raziskovala le kmečkega človeka, je v teoretičnem razglabljanju Vilka Novaka O bistvu etnografije in njeni metodi (leta 1956 v Slovenskem etnografu) našla bogato dopolnilo in razširitev svojih raziskovalnih področij. S tem naj bi se začela preučevanja vseh družbenih skupin in pojavov ne le v preteklosti, temveč tudi v sedanosti.

Nadaljnji razvoj etnologije je tudi zahteval, da postane bistvo etnoloških raziskav človek, kulturna sestavina pa naj bo samo medij za doseg tega cilja.

Tako korenitim metodološkim spremembam in dopolnitvam etnologija v muzejih ni sledila, saj „sta naravi muzejskega dela bližji preudarnost in strpnost kakor radikalne in nagle odločitve.“ Če bi šla etnologija v muzejstvu v korak s svojo metodologijo, bi se uveljavljeni principi muzejskega dela nujno morali spremeniti. S tem, ko se je razširil predmet raziskav, bi etnologija v muzeju morala poseči na področja, ki jih je doslej raziskovala kulturna zgodovina. S spremenjenim pogledom na predvet in cilj raziskave pa bi se moralo spremeniti tudi kolekcijsko prikazovanje v etnoloških oddelkih muzejev. S tem bi se podrla doslej uveljavljena delitev muzejev na oddelke, posamične stroke pa bi si morale prizadevati za zgodovinsko koncepcijo razstavljenega gradiva in za tesnejše povezovanje.

Tako ostaja večina stalnih muzejskih zbirk še vedno urejenih po starih muzeoloških načelih. Etnologi v muzejih se upravičeno sprašujejo, ali naj uvrstijo v muzejski inventar poleg likalnika na oglje tudi električni kuhalnik, poleg slike na steklo in poslikane skrinje tudi tiskano reprodukcijo in industrijsko izdelano sodobno omaro, naj uvrstijo v etnološko zbirko poleg lesene skledje tudi emajliran lonec in poleg kolovrata šivalni stroj! Ali bi ne bilo mogoče z enim samim dobro izbranim kulturnim elementom prikazati življenjski slog določene

družbene ali poklicne skupine v preteklosti in sedanjosti bolje kakor z množico lepih in starih predmetov?

Novi pogledi o vlogi etnologije v muzejih so se že uresničili v nekaterih občasnih razstavah. Žal zaradi posebnosti in kratkotrajnosti te razstave niso mogle bistveno vplivati na postavitev stalnih muzejskih zbirk. Pokazale pa so smeri, po katerih naj bi se razvijala etnologija v muzejih. Jasno je, da bodo vsa nerešena vprašanja muzeologije morale reševati muzejske stroke skupno, in to čim prej.

* Sergej Vrišer, Novi zakon in strokovne, znanstvene in spomeniškovarstvene naloge muzejev. Argo XX—XXI, Lj. 1982. str. 83.

ANDREJ DULAR

Op. uredništva: članki o muzejstvu (bilo jih je predvidenih za celo tematsko številko) so posvečeni 60-letnici Slovenskega etnografskega muzeja.

NEEVROPSKA ETNOLOGIJA

RAZISKOVANJE DANAŠNJEGA VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA AFRIČANOV

Na vprašanje, kakšna je današnja etnološka podoba afriške celine ali tudi katerega drugega širšega geografskega območja, je najbrž težko ustrezno odgovoriti; najprej iz razlogov, ki niso povezani le z etnološko vedo (npr. geografska razsežnost raziskovanega področja, pomanjkanje virov in zato nezmožnost sledenja historični in kulturni identiteti, hitrost sodobnih sprememb), in drugič iz razlogov, ki so lastni samemu etnološkemu raziskovanju v preteklosti in danes, nekakšni njegovim „nezadostnosti“.

Ker so etnološka raziskovanja izvirala iz različnih znanstvenih interesov (in so bili odvisni od vsakokratne politično-ekonomske in ideološke hegemonije), so bila zasnovana z različnimi teoretičnimi izhodišči in metodologijami. V ospredju vsake metodološke naravnosti so bili določeni pojavi in problemi, informacije so bile selekcionirane in pogosto so iz preučevanja izpadli tisti pojavi, ki bi kulturološko podobo dopolnjevali, in tiste informacije, ki bi jih bilo mogoče tudi danes koristno uporabiti. Nekatero med njimi so seveda tudi danes dragocene predvsem pri rekonstrukcijah preteklih obdobij in iskanju kulturne kontinuitete, druge pa so postavile vrsto statičnih modelov in sodb, ki včasih obremenjujejo tudi sodobne prispevke — predvsem tiste, ki hočejo biti celoviti pregledi etnološke podobe in zato pris-

tajajo na nekatere priznane „resnice“, metodološke postopke, zapadajo poslošitvam, ki so skoraj nujne za sistematične preglede. Pri tem ne gre za kritiko takih pregledov (pr. Baumann, Biasutti, Hirschberg), ki so nedvomno dragoceni viri informacij in zato tudi izhodiščni za vse bolj specializirane študije. Poleg tega so osvobojeni evropocentrističnih pogledov, superiornosti nad kulturo, ki jo preučujejo, in se zavedajo, da je etnološka podoba, ki jo podajajo, veljavna samo za določeno dobo (Afrika pred kolonizacijo 19. stoletja). Zato nakazujejo spremembe, ki so to podobo do danes že korenito prizadele, v preučitev pa jih prepuščajo drugim. Historični, jezikovni, fizično-antropološki, teritorialno-gospodarsko-kulturni prikazi so lahko le vir informacij, skratka priročniki, kar je končno tudi njihov namen.

Vendar je jasno, da današnja etnologija s svojo naravnostjo ne more več prisegati zgolj na te izsledke. Ne da bi jih v celoti zavračala, je sodobni zgodovinski razvoj nujno preusmeril njene interese na tiste procese in pojave, ki so značilni za današnji čas in pogojujejo in opredeljujejo današnjo afriško kulturo in njene nosilce.

Iz pregledanih del (*) je mogoče izluščiti temeljna etnološka vprašanja v zvezi z Afriko v grobem v naslednjem:

- vsebina, pomen, posledice srečanja afriške z evropsko kulturo,
- mesto svetovnih procesov industrializacije in splošne modernizacije v Afriki,
- preučitev sprememb in njihovih posledic na posameznih območjih in družbenih skupinah,
- upoštevanje plemenskega vprašanja („tribal factor“),
- premislek nekaterih metodoloških izhodišč, ki so dediščina preteklosti.

Taka usmeritev, v glavnem uokvirjena v t. i. „Studies in Culture Change“, „Studies in Culture Contact“, „Studies in Culture Dynamic“, značilne za kulturno in socialno antropologijo, je seveda zahtevala temeljito revizijo metodoloških izhodišč. Posebne pozornosti naj bi bili deležni:

- narava, značaj posameznih vzročnih elementov in procesov,
- pomen procesa sprememb,
- konceptualizacija in kategorizacija pojavov po njihovem pomenu za vsakokratno konkretno sociokulturno situacijo.

Avtorji ugotavljajo, da so tudi sodobnejše etnološke analize še vedno metodološko tradicionalne v smislu, da se omejujejo na določene segmente prebivalstva na določenem teritoriju, pri tem pa ne upoštevajo širšega družbenopolitičnega konteksta (raven naroda, države) /ob tem je potrebno poudariti, da nobena skupnost v ruralnem ali urbanem okolju danes ni več samozadostna, neodvisna od širšega sociokulturnega konteksta/, in posvečajo pozornost tistim elementom, ki naj bi se spremenljivosti kar najbolj vztrajno upirali, npr. tradicionalni vzorci, vrednostni sistemi in drugi normativni pojavi, ki jih je mogoče zabeležiti na omenjenem območju raziskave. O tradicionalni podobi (pod vprašaj je ob tem postavljena nespremenljivost nekaterih kulturnih